

Boris Volodarsky

Mordet på Rudolf Klement

Följande handlar om mordet på Rudolf Klement (1908-1938), en tysk anhängare av Fjärde Internationalen. Texten är hämtad från Boris Volodarsky, *Stalin's agent: the Life and Death of Alexander Orlov*.

Från vänster: Rudolf Klement, Leon Trotsky, Yvan Craipeau, Jeanne Martin des Pallieres, Sara Weber. På knä: Jean van Heijenoort (fotot från 1933)

Klement var aktiv i den internationella vänsteroppositionen i det tyska kommunistpartiet (KPD) sedan 1932 (han uteslöts samma år). Från sommaren 1933 verkade han i Paris och sommaren 1935 utnämndes han till sekreterare i vänsteroppositionens Internationella sekretariat.

Som sådan var Klement en av dem som ansvarade för att organisera Fjärde internationalens grundningskongress (som hölls i början av september 1938). Men han hann inte slutföra detta arbete, eftersom att han i mitten av juli 1938 plötsligt försvann spårlost.

Kort därefter fick flera, inklusive Trotskij, ett brev, undertecknat av Klement, enligt vilket han hade beslutat att bryta med Trotskij och Fjärde Internationalen. Vissa orimliga uppgifter och formuleringar gjorde att de flesta som emottagit brevet snabbt drog slutsatsen att det var förfalskat.

En månad efter försvinnandet hittades kvarlevor (bl i Seine) av en person som uppenbarligen var Klement. Han hade av allt att döma mördats och mycket tydde på att mordet hade utförts av sovjetiska NKVD (GPU).*

Det följande utdraget ur Volodarskys bok om GPU-agenten Alexander Orlov, som bygger bl a på dokument från tidigare stängda sovjetiska arkiv, belyser mordet på Klement och omständigheterna kring detta. Dessutom återges det förfalskade brevet.

Mer om Klementaffären:

Den franska marxistiske historikern Pierre Broué behandlar frågan i sin *Trotskij – En biografi* (Carlssons 2011), kapitel 56, ”Den stora klappjakten”.

Isaac Deutscher redogör för fallet Klement i tredje delen av sin Trotskij-biografi, [Den förvisade profeten](#) (s 239-41). Deutscher, som inte kände till Orlovs roll (som uppenbarligen var en av de huvudansvariga), anser att en annan NKVD-agent (Mark Zborowski alias ”Étienne”) spelade en viktig roll i dramat.

För en lite utförligare Klement-biografi, se [Rudolf Klement](#) av Pierre Broué.

Översättningen gjord av Göran Källqvist.

25/5 2020 Martin F

Ur Boris Volodarsky, *Stalin's agent: the Life and Death of Alexander Orlov*, sid 336-340.

Sudoplatov¹ hade knappt hunnit komma till Moskva efter ”aktionen” i Rotterdam² förrän belgiska och franska tidningar rapporterade om ännu ett brutalt mord. Under en tid visste offrets kamrater och vänner ingenting om det.

I Bryssel var kongressen bestämd till 16-17 juli 1938³, vilket var ett veckoslut. På lördag morgon fick den belgiske socialisten Georges Vereeken en kopia av ett brev från Rudolf Klement, maskinskrivet på tyska och adresserat till Fjärde internationalens grundare och ledare. Senare erinrade sig Vereeken att han måste läsa det två eller tre gånger innan han kunde tro sina ögon. Den långvarige anhängaren och kamraten Klement anklagade Trotskij för att ha lurat honom, och skrev att han gradvis hade blivit medveten om detta. När Vereeken jämförde den handskrivna signaturen på brevet med andra brev från

* Under åren 1937-38 mördade den sovjetiska säkerhetstjänsten ett stort antal oppositionella kommunister/socialister utanför Sovjetunionen, bland dem (förutom Klement) Erwin Wolf, Ignace Reiss, Leon Sedov, Andreu Nin och Kurt Landau. Här bör även nämnas tysken Walter Held (alias Heinz Epe), som tillsammans med hustrun Synnöve Rosendahl och parets son arresterades 1941 när de försökte ta sig över till USA via Sovjet. Samtliga avrättades 1942. Se [Walter Held](#) av Pierre Broué för ytterligare detaljer. – Red

¹ Pavel Sudoplatov (1907-1996) tillhörde högsta ledningen i sovjetiska underrättelsetjänsten under åren 1933-53. 1992 intervjuades han om sin verksamhet och detta resulterade i en bok som kom ut på en mängd språk, inklusive svenska: *Direktoratet. Stalins spionchef berättar* (Norstedts, 1994). För mer info om Sudoplatov, se svenska Wikipedia: [Pavel Sudoplatov](#). – Red

² Hänvisningen till Rotterdam syftar på ett mord som NKVD utförde 1938 på den ukrainske nationalisten, överste Yevhen Konovalets, alias Josef Novak, som 1919-1920 hade kämpat mot bolsjevikerna i Ukraina och efter Petljuras död 1926 blivit oomstridd ledare för den ukrainska nationalistiska rörelsen – Red

³ Detta kongressdatum stämmer ej. Volodarsky måste ha misstagit sig (eller så syftar han på något annat möte). I mitten av juli höll man på att förbereda grundningskongressen, men denna öppnades först 3 september 1938 (utanför Paris). – Red

Klement som han hade i sin ägo fanns det inget utrymme för tvivel, eller åtminstone var Vereeken helt övertygad om att det säkert var hans signatur. ”Hade han gått över direkt till fienden?”, tänkte Vereeken.⁴ För honom var ”fienden” stalinisterna.

Det var den sista operation som Orlov deltog i innan han försvann i femton år.

På eller omkring 9 juli skickade han följande krypterade telegram från Barcelona: ”Jag bekräftar mottagandet av ert telegram nr 1743. För att kunna vara i Antwerpen den 14 juli måste jag resa härifrån den 11, eller absolut senast 12 juli.” Orlov bad om ”att innan detta datum bli informerad om villkoren för mitt möte med vår kamrat i Antwerpen”. Sedan frågade han om hans folk (fem personer) ”också måste vara i Europa redan den 14 juli, eller om de för tillfället kan stanna i Spanien och vara redo?”⁵ Uppenbarligen hänvisade Orlov till en lista namn som både han och centrum hade. Det är fullt möjligt att det var en lista över hans BYGGNADS-skolelever, eftersom de som väntades till Europa den 14 juli bara betecknades med siffror: 5, 10, 26, 27 och 29.

Han informerades snabbt att ”ja” gruppen måste vara i Europa den 14 juli, på vilket SCHWED [=Orlov] omgående svarade:

Bekräftar mottagandet av telegram nr 1750. Den 12 juli ska jag registrera min avresa och skicka JOURNALIST [en oidentifierad kvinnlig agent] till Bryssel och hennes bror [oidentifierad, men uppenbarligen radiooperatör] till FIN:s stad [Paris, där NKVD:s ”laglige” invånare vid den tiden var Georgij Kosenko med kodnamnet FIN]. Den 12 eller 13 kommer en av de fem personer som nämndes i telegram 1743 att överföras dit [dvs. till Paris]. Kontakterna med alla kommer att förberedas. Telegrafera om brodern måste ta med sig radiosändaren, huruvida den ska packas ner, om diplomatkorrespondens och utrustning ska förstöras. Jag kommer att vara i Antwerpen den 14 juli.⁶

Trots att deras namn aldrig har avslöjats av den sovjetiska underrättelsetjänsten, så är det möjligt att nummer 26 och 27 på Orlovs lista var den polskjudiska NKVD-agenten Szyfra Lypszyc och hennes bror. Det är känt att Szyfra, som det franska Sûreté trodde var en ”militant medlem” av det franska kommunistpartiet, befann sig i Spanien under kriget, och att hon talade franska. Szyfra Lypszyc figurerar bara i sovjetiska dokument som ”Hanna”.⁷ Hon anlände till London i november 1941 och använde aliaset ”Anna Uspenskaja”, och skulle släppas ner med fallskärm i Frankrike. Hon var den första sovjetiska agenten i krigsoperationen PICKAXE. Efter flera försök landsteg hon slutligen den 11 januari 1941 via båt i Bretagne, och beledsagad av en specialguide som kände till området väl korsade hon framgångsrikt gränsen. Hon lyckades ta sig till Paris och fick kontakt med två grupper franska agenter och en ”Alex” som hade lämnats kvar när

⁴ Vereeken, *The GPU in the Trotskyist Movement*, s 306-307.

⁵ ASVRR, SCHWED CO Centrum, odaterad, Personlig fil SCHWED, nr 32476, vol 1, s 120, citerat av Costello och Tsarev, *Deadly Illusions*, s 302.

⁶ ASVRR, SCHWED till centrum, 10 juli 1938, Personlig fil SCHWED, nr 32476, vol I, s 121, citerat av Costello och Tsarev, *Deadly Illusions*, s 302.

⁷ Vjatjeslav I. Trubnikov, Vadim A. Kirpitjenko, Ju. Zjuravljev och L. Zamojskij (red), *Otjerkij istorij Rossijskoj vnesjnej razvedkij* (Moskva: Mezjdunarodnije odnosjenija, 2003), vol IV, s237-238. Fram till sommaren 1942 arbetade ”Hanna” ganska framgångsrikt i Paris och rapporterade om var de tyska trupperna befann sig, men överskred sedan sina order, och började, som hon hade lärt sig i skolan, med sabotage. Hon arresterades när hon försökte bränna ner ett spannmålsmagasin. Agenterna ”Rom” och ”Hanna” avrättades senare.

Frankrike ockuperades. De två grupperna leddes av de erfarna agenterna ”Rom” och ”Gustav”. Den sistnämnde hade verkat i Frankrike sedan slutet av 1920-talet. Enligt NKVD:s dokument bildades också två små grupper 1940 i södra Frankrike av de agenter som tidigare hade skickats från Spanien.⁸ Vi ska komma ihåg att utöver en kvinnlig agent och hennes bror radiooperatören, så innehöll Orlovs grupp ytterligare tre som hade utexaminerats från spionskolan i Barcelona. Samtliga flyttade till Frankrike den 12-13 juli 1938. Om Szyfra Lypszyc verkligen var en av dem, så reste hon efter operationen till Moskva för ytterligare utbildning.

Den hektiska aktivitet som specialgruppen under Orlovs befäl genomförde blev på något sätt aldrig redovisad, medan det från början av juli verkar som om SCHWED förberedde en ”utrensningsoperation” som han visste skulle bli hans sista under detta krig – en operation som inte skulle utföras i Spanien utan i Paris och Bryssel samtidigt.

I Bryssel hade Vereeken, en medlem i Fjärde internationalens internationella sekretariat, och en av de belgiska trotskisternas ledare, en känsla av att Klements brev inte lät sant, men som han senare skrev i sin bok lutade han åt ”att läsa in feighet och förräderi i det”.⁹ Eftersom han bara hade några få timmar på sig för att fullgöra sina ansvarigheter, beslutade han att ha ett möte med de kamrater han litade på innan grundningskongressen började i Paris. När han visade dem brevet fick de också höra att Klement hade försvunnit med alla dokument som skulle ha använts vid kongressen, vars mål var att officiellt förkunna bildandet av den Fjärde (trotskistiska) internationalen.¹⁰ Det var mycket dåliga nyheter.

Lördagen den 20 augusti 1938 kom *La Lutte Ouvrière* ut med artikeln som täckte historien om Klement. ”Klements samtliga handlingar har kontrollerats fram till onsdagen den 13 juli, kl 15.00”, rapporterade den. ”Den 15 [juli] postades fem kopior av samma brev, adresserade till Trotskij, i Perpignan. Detta brev antogs rättfärdiga Klements så kallade brytning med Fjärde internationalen och ge GPU alibi. Texten är på tyska ... Brevet är officiellt adresserat till följande medlemmar: Rous Naville, Vereeken och Sneevliet [och Molinier].”¹¹

Den ursprungliga tyska texten finns inte tillgänglig. Det följande är brevet som först översatts till franska och sedan engelska. Men även i denna version är det lätt att hitta samma uttryck, argument och uttrycksmönster som finns i alla övriga dokument som Orlov har förfalskat för att misstänkliggöra andra ”literniks” som han behövde ta itu med.¹² Det är denna omisskännliga stil som förräder brevet verkliga författare.

Herr Trotskij!

Du kan inte, ens efter att ha läst detta brev, förneka att jag har varit en lojal kämpe under

⁸ Trubnikov m fl., *Otjerkij*, vol IV, s236-237.

⁹ Se Vereeken, *The GPU in the Trotskyist Movement*, s 307.

¹⁰ *Ibid*, s 307.

¹¹ *Ibid*, s 310-311.

¹² Som Hugo Dewar helt rätt konstaterar: ”Den stalinistiska ideologins dogmatiska karaktär får, tillsammans med kommunistpartiets metoder, arméliknande disciplin och grundläggande brist på demokratisk åsiktsfrihet, ett märkligt resultat. Det leder till att det skapas en speciell sorts person som använder en speciell jargong med ett utpräglat sätt att tala och skriva. Om personer som har skolats grundligt i den stalinistiska skolan har förblivit dess lära trogen (och ofta även om de inte har gjort det), är det omöjligt att dölja detta faktum.” (*Assassins at Large*, kapitel IV).

Fjärde internationalens fana. Jag trodde att den förberedde ett nytt öde för den internationella rörelsen, och jag följde dess utveckling och strider som en fanatiker. I många fall har jag följt din vilja blint och utan tvekan. När du var i Frankrike och du försäkrade mig, med många historiska exempel som argument, att det i den proletära revolutionens och kampen mot den stalinistiska diktaturens namn var nödvändigt att göra en del tillfälliga eftergifter till fascistledarna, gav jag till sist efter för dina argument. Men jag trodde vid den tiden att detta block, som ingicks på grundvalar som var oklara för mig, skulle kunna undergräva rörelsen, och mina tvivel undanröjdes först när du förklarade att blocket bara var en taktisk åtgärd, att Fjärde internationalen till sist skulle få sitt Austerlitz, och att historien skulle rättfärdiga oss. Jag minns nu att denna händelse orsakade mig betydande psykologisk oro, å ena sidan på grund av min stora tilltro och blinda hängivenhet till Fjärde internationalen och till dig, och å den andra till det faktum att det du sa om att använda fascismen innebar direkt samarbete med Gestapo.

Mitt arbete på IS [internationella sekretariatet] under de senaste två åren under din och delvis Ljovas [Sedovs] ledning väckte många tvivel som hela tiden plågade mig och fick mig att dra slutsatsen att jag måste bryta med dig. Jag var inte den enda som led under dina bonapartistiska metoder. På grund av ditt ledarskap *har Fjärde internationalen amputerats flera gånger och är nu inget annat än ett lemlästat lik* [kursivering tillagd]. Nin, Roman Well [NKVD-agent] och Jacob Frank har i tur och ordning lämnat oss. Du har låtit stalinisterna slita sönder POUM. För inte så länge sedan lämnades vi även av folk som Sneevliet och Vereeken, som visade sådan politisk klokhet i den spanska frågan. Molinier, Jean Bur och hans grupp, Ruth Fischer, Maslow, Brandler och andra har lämnat oss. Det är barnsligt att tro att den allmänna opinionen kan lugnas bara genom att förklara att de är GPU-agenter. Den ståndpunkt du har intagit angående en av Dewey-kommissionens medlemmar, och beskrivit Bills [sic, Carleton Beals] som GPU-agent, har bara skapat mer förvirring.

Jag måste med allra största ansvar säga att Fjärde internationalens krampaktiga tillstånd är ett direkt resultat av dina och Ljovas befälsmetoder. Du tror att du kan rädda situationen genom att sammankalla en internationell konferens för att förstärka IS (och i detta syfte föreslår du, uppenbarligen efter en nickning från ”over there”, att ta med Walter Held i det). Bristen på inre enhet i våra sektioner kommer på konferensen att urarta till en splittring, och Fjärde internationalen kommer inte att stå inför sitt Austerlitz utan sitt Waterloo. Och det kommer att ske sedan Moskvarättegångarna har väckt misstankar även bland våra egna anhängare. John Dewey-kommissionen har förstås inte skingrat detta intryck. Affären ”Pero”-Eiffel var också ett hårt slag för din organisation. Du vet själv hur svårt det var för Ljova, Braun och jag att samla ihop en del inte särskilt övertygande material för att minska slaget från Moskvarättegångarna.

Nu när jag är övertygad om Fjärde internationalens bankrutt, och helt och fullt har förstått vart samarbetet med fascismen leder och är fullständigt övertygad om att den nuvarande situationen bara kan räddas med hjälp av nya eftergifter till blocket, har jag bestämt mig för att avbryta alla relationer med dig, i övertygelsen att den väg jag lojalt har följt så länge är fylld av förräderier. Jag har ingen avsikt att ingripa offentligt mot dig, jag är trött på allt sådant. Jag reser iväg, och överlämnar min plats till Walter Held.

Camille¹³ (en av Klements pseudonymer)

Den hemska ironin med brevet är bilden av det påstådda tillståndet i Fjärde internationalen – ”amputerad flera gånger och nu inget annat än ett lemlästat lik”. Det visade sig vara en exakt beskrivning av vad som återstod av Rudolf Klement själv.¹⁴ I slutet av augusti

¹³ Vereeken, *The GPU in the Trotskyist Movement*, s 307-309.

¹⁴ Rudolf Alois Klement var född 1908. Var ursprungligen aktiv i KPD och studerade filosofi vid universitetet i Hamburg, och var från 1932 aktiv i Vänsteroppositionen. Ungefär samtidigt som Jean van Heijenoort

1938 hittades det halshuggna och lemlästade liket efter Trotskijs tidigare sekreterare i Seine vid Meulan, omkring 3 mil från Paris.

I sina memoarer skrev Sudoplatov att Alexander Korotkov mördade både Agabekov och Klement med hjälp av en ”turk” som han inte kunde identifiera. I fallet Klement fick de, enligt Sudoplatov, också hjälp av en ung agent, Ale Taubman, med kodnamnet YUNETS eller Youngster,¹⁵ en tidigare underjordisk kompis till Grigulevitj i Litauen.¹⁶ Sudoplatov erinrade sig att Taubman var assistent till Klement i ett och ett halvt år. Herschl Mendel från Vänsteroppositionen, som då bodde i Paris, kände till Taubman som ”mannen från Grodno vid namn Kaufmann”. Han träffade också Klement flera gånger och tyckte att assistenten var mycket suspekt.¹⁷ Som vi nämnt inledde Korotkov sin bana som utländsk underrättelseagent som underordnad medlem i Nikolskijs operation i Paris fem år innan Klementaffären. Det är mycket osannolikt, om än inte helt omöjligt, att han efter sitt misslyckande och nästan arrestering vid den tiden nu skulle skickas tillbaka till Frankrike.

Sudoplatov spekulerar om att ”en kväll föreslog Taubman att Klement skulle äta middag med honom och hans vänner och ledde Klement till en lägenhet på Boulevard Saint-Michel på vänstra stranden i Paris. Turken knivhögg Klement till döds, skar av honom huvudet, stoppade kroppen i en koffert och kastade den i Seine”.¹⁸ Christopher Andrew, som använder Mitrochins anteckningar, skriver att ”den 13 juli 1938 kidnappade NKVD Klement från hans hem i Paris”.¹⁹ Enligt Broués version: ”oroliga över att inte ha sett honom, gick flera av [Klements kamrater] till hans lägenhet i Maisons-Alfort, där han bodde under namnet Roger Bertrand: allt var i ordning och bordet var dukat för en orörd måltid.”²⁰ Normalt dukar man inte ett bord för en måltid innan man går ut till en middag hos vänner; det är svårt att kidnappa någon från dennes hem utan att lämna några spår; och vi måste komma ihåg att det är ett avsevärt avstånd från Parisförorten Maisons-Alfort

---

reste till Prinkipo bad ledaren för den lokala gruppen Klement att resa dit och ersätta Jan Fraenkel och sedan Otto Schüssler. Klement talade redan fem språk och började omedelbart lära sig ryska: sex månader senare kunde han översätta från ryska till tyska, inklusive särskilt svåra stycken. Trotskij ansåg att översättningarna var av bra kvalitet. Han kom till Prinkipo i början av maj 1933 och reste därifrån med Den gamle i mitten av juli, eftersom han fick tillstånd att stanna med Trotskij i Frankrike. Han blev kvar hos honom under hela hans lagliga vistelse i Frankrike, först i byn Saint-Palais och därefter i villan Ker-Monique i Barbizon. Klement följde inte med Trotskij när denne lämnade Frankrike. Efter en kort period i Bryssel återvände han till den franska huvudstaden för att ta över internationella sekretariatets högkvarter, för vilket han blev administrativ sekreterare. Han bytte ofta pseudonym (Frederic, Ludwig, Walter Steen, Camille, Adolphe). Klement gjorde ett enormt arbete med översättningar, brevväxling med sektionerna, höll ordning på arkiven och skrev artiklar till pressen och internbulletinerna. Se Pierre Broué, [Rudolf Klement](#), på marxistarkiv.se. Precis som Lev Sedov, Trotskijs son, var Klement omgiven av NKVD-agenter, varav en, vid namn Kaufmann (i verkligheten Ale Taubman), hade varit hans nära vän och sekreterare i mer än ett år.¹⁵ Anatoli Sudoplatov & Pavel Sudoplatov, *Special Tasks*, s 48 [svenska: *Direktoratet*, s 69]; Sudoplatov, *Spetsoperazij*, s 81.

¹⁶ Sudoplatov, *Spetsoperazij*, s 293.

¹⁷ Se Broué, [Rudolf Klement](#), s 2. Hersch Mendel (1890-1968), också känd som Katz, Nathan, Belman, etc., var en judisk revolutionär från Polen. Han grundade Vänsteroppositionen där 1932. Han hade bott i Paris under en tid och återvände dit strax innan mordet på Klement. Han emigrerade senare till Israel, där han skrev sin självbiografi, *Memoirs of a Jewish Revolutionary*, London: Pluto, 1988.

¹⁸ Sudoplatov & Sudoplatov, *Special Tasks*, s 48 [*Direktoratet*, s 69].

¹⁹ Andrew och Mitrochin, *The Mitrokhin Archive*, s 100.

²⁰ Broué, [Rudolf Klement](#), s 2.

till Boulevard Saint-Michel, som inte är lätt att tillryggalägga till fots. Men Klement försvann verkligen från sin våning och återfanns senare död i Seine, medan fem maskinskrivna brev kom till medlemmar av det internationella sekretariatet i Paris, poststämpelade Perpignan RP 15 VII am Pyrenees Odes, och Trotskij fick två veckor senare ett handskrivet brev som hade postats i New York.²¹ Det tyder på att det var en mer komplicerad operation som troligen involverade fler personer än trion som har identifierats av Sudoplatov.

---

²¹ Vereeken, *The GPU in the Trotskyist Movement*, s 312-313.